

RAPORTUL GLOBAL DE MONITORIZARE A EDUCAȚIEI

2021

EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST,
CAUCAZ ȘI ASIA CENTRALĂ

Incluziune și educație: TOȚI ÎNSEAMNĂ TOȚI

REZUMAT

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Global
Education
Monitoring
Report

Network of Education Policy Centers

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

Incluziunea în educație, un angajament consacrat în cadrul obiectivului de dezvoltare durabilă (ODD) 4, este un proces ce constă în acțiuni de acceptare a diversității, de dezvoltare a sentimentului apartenenței și de ancorare în convingerea că fiecare persoană are valoare și potențial. Sistemele de educație trebuie să răspundă nevoilor tuturor elevilor și să considere că diversitatea elevilor nu este o problemă, ci o resursă. Asigurarea unei educații incluzive de înaltă calitate este corelată cu incluziunea socială.

Mesaje-cheie

Europa Centrală și de Est, Caucazul și Asia Centrală au înregistrat progrese în direcția dezvoltării unei abordări a educației incluzive bazate pe drepturi.

- În ultimii 20 de ani, nivelurile de educație, deja printre cele mai ridicate din lume, au crescut în mod accelerat. Ratele de abandon școlar au scăzut la jumătate.
- Două din trei sisteme de învățământ au adoptat o definiție a incluziunii care acoperă grupuri marginalizate multiple.
- Țările s-au îndepărtat de modelul medical. Procentul copiilor cu dizabilități din școli speciale a scăzut de la 78% în 2005/06 la 53% în 2015/16. Procentul copiilor din instituțiile rezidențiale a scăzut cu 30% în aceeași perioadă.
- Școlile își extind și își flexibilizează sistemele de asistență. Dintre cele 30 de sisteme de educație, 23 oferă consiliere și îndrumare, 22 asistență în învățare și 21 asistență de specialitate și terapeutică.

Însă tranziția spre incluziune este departe de a fi încheiată.

- Multe țări din regiune încă nu au abandonat educația segregată moștenită din trecut. Acest tip de educație a fost considerat în mod eronat drept o soluție eficientă. În ansamblu, unul din trei elevi cu nevoi speciale din Europa Centrală și de Est este încă înscris într-o școală specială.
- În Georgia, Kârgâzstan și Mongolia, rata tinerilor cu dizabilități din populația neșcolarizată este de două ori mai mare decât rata populației școlarizate.
- În 15 din cele 30 de sisteme de învățământ, admiterea în școală depinde de evaluarea medico-psihologică și de alte proceduri de selecție.
- Ceea ce pare a fi pedagogie inclusivă nu este în realitate decât o abordare medicală a dizabilității. În Belarus, în clasele speciale integrate se aplică două programe: una standard pentru educație generală și alta pentru educație specială; predarea comună este limitată la o listă restrânsă de materii.
- Doar unul din două cadre didactice din regiune se simte pregătit să predea în școli pentru elevi cu abilități mixte și unul din trei în școli multiculturale. Îmbătrânirea forței de muncă didactice face ca această nevoie să fie mai stringentă.

- Elevii și părinții trebuie implicați mai mult; Republica Moldova est singura țară care a raportat că îi implică pe elevi în conceperea programei educaționale. Rareori se ține seama de vocea elevilor în procesul de concepere a politicilor publice.

Există alte forme de segregare și discriminare care persistă, împiedicând incluziunea.

- Aproximativ 60% din tinerii romi, Ashkali și egipteni din Balcani nu frecventează cursurile învățământului liceal. Membrii acestor grupuri sunt de asemenea diagnosticați în mod disproporționat cu dizabilități intelectuale. În Slovacia, romii constituie 42% din persoanele înscrise în școli speciale în 2018.
- În Mongolia, 94% din cei mai bogați, și doar 37% din cei mai săraci sunt absolvenți de învățământ gimnazial.
- Turcia, care are cel mai mare număr de refugiați din lume a asimilat peste 600 000 de sirieni în școlile sale publice, însă 37% din refugiații sirieni sunt încă neșcolarizați.
- În 22 dintre cele 30 de sisteme de educație, există școli sau clase separate pentru minoritățile lingvistice. Această organizare paralelă se face adesea în detrimentul incluziunii.
- Egalitatea de gen în educație a devenit o tematică extrem de contestată. În mai multe țări, o viziune tradițională asupra genului consolidează stereotipurile de gen.
- Doar 7 din 23 de țări au dezvoltat politici sau planuri de acțiune care abordează și interzic în mod explicit agresiunea școlară bazată pe orientarea sexuală și identitatea de gen.
- În perioada pandemiei provocate de COVID-19, în 23 de țări, 76% au acordat sprijin elevilor cu dizabilități (de exemplu, includerea limbajului semnelor în programele de învățare online) și 52% au dezvoltat platforme de învățare flexibilă și în ritm propriu.
- Un număr mai mic de țări au sprijinit accesul la infrastructură în zonele greu accesibile (43%), au conceput materiale didactice pentru vorbitorii de limbi minoritare sau au acordat sprijin suplimentar gospodăriilor cu dificultăți materiale (38%).

Recomandări

Întrucât regiunea intră în decada finală a realizării ODD 4, aceste zece recomandări țin cont de amploarea obstacolelor și de oportunitățile pe care le prezintă sfera amplă a problemelor legate de incluziune.

1 **Lărgirea înțelesului educației incluzive: Aceasta ar trebui să-i includă pe toți cei care învață – iar toți înseamnă toți.**

Educația incluzivă ar trebui să-i cuprindă pe toți cei care învață. Deși majoritatea sistemelor de educație din regiune au adoptat definiții ale incluziunii care recunosc grupuri marginalizate multiple, dincolo de elevi cu nevoi educaționale speciale sau dizabilități, chiar și această sferă extinsă ar trebui să fie văzută ca fiind doar un pas înainte într-un ultim efort de eliminare a oricărei forme de definiție bazată pe categorie sau grup, sau a oricărei alte forme de identificare a elevilor. Va fi esențială claritatea terminologiei la toate nivelurile de implementare.

2 **Punerea elevilor în centrul atenției: Incluziunea nu este doar un rezultat; este în primul rând un proces și o experiență.**

Este posibil ca elevii să se simtă nereprezențați sau stereotipizați în materialele didactice. Cu toate acestea, ei nu sunt implicați în conceperea programei. În afară de consiliile elevilor din unele țări, există puține dovezi că vocile elevilor se fac auzite și că se acționează pe baza lor. În eforturile de a asigura o educație de bună calitate ar trebui să conteze opinia tuturor. Dreptul de a avea o condiție fizică și psihică bună, de a fi fericit, în siguranță și conectat cu alții este la fel de important ca și dreptul de a învăța. Este esențial să existe o atmosferă pozitivă în clasă, în care cadrele didactice să recunoască și să sprijine efortul elevilor. Un sentiment de apartenență la școală și la grupul colegial este vital, în special pentru copiii vulnerabili care riscă foarte mult să fie excluși.

3 **Consultarea pertinentă a comunităților și părinților: Incluziunea nu poate fi pusă în aplicare de la nivel superior.**

Un obstacol principal în calea incluziunii în educație este lipsa convingerii că aceasta este posibilă și de dorit. Părinții, tutorii, familiile și comunitățile ar putea avea atitudini discriminatorii față de gen, dizabilități, etnie sau religie, ceea ce împiedică sau anulează eforturile de a pune în aplicare reforme educaționale favorabile incluziunii. Invers, părinții copiilor vulnerabili ar putea alege să evite școlile normale dacă ei consideră că acestea nu asigură satisfacerea nevoilor copiilor lor. Guvernele ar trebui să asigure spațiu pentru părinți și comunități pentru a-și exprima preferințele în conceperea politicilor. Părinții au nevoie, de asemenea, să se facă auziți în cadrul deciziilor bazate pe evaluări medicale și psihologice; trebuie să se asigure alternative favorabile incluziunii.

4 **Acordarea de spațiu actorilor nonguvernamentali pentru a contesta și a aduce completări: Asigurarea că aceștia acționează în favoarea aceluiași obiectiv al incluziunii.**

Activitatea societății civile organizate a jucat un rol fundamental de promotor și supraveghetor al dreptului

la educația incluzivă. Campaniile de conștientizare ajută orientarea opiniei publice în favoarea incluziunii. Guvernele ar trebui să creeze condiții care să permită ONG-urilor să monitorizeze îndeplinirea angajamentelor factorilor de guvernare și să apere drepturile persoanelor excluse din învățământ. Întrucât ONG-urile completează, de asemenea, golurile în ceea ce privește furnizarea de servicii, fie pe bază de contract, fie din inițiativa proprie, autoritățile guvernamentale trebuie să își asume poziția de lider și să mențină dialogul cu ONG-urile pentru a se asigura că aceste servicii duc la incluziune, îndeplinesc standardele, nu reproduc serviciile oferite de alți furnizori și nu concurează pentru fonduri limitate. În schimb, ele trebuie să fie durabile, integrate și aliniate cu strategiile, planurile și politicile naționale.

5 **Asigurarea cooperării la nivelul ministerelor, sectoarelor și altor niveluri guvernamentale: Incluziunea în educație este un aspect al incluziunii în societate.**

Parteneriatul este cuvântul-cheie care trebuie să stea la baza eforturilor guvernamentale centrate pe realizarea incluziunii. Ministerele care își împart responsabilitatea administrativă pentru o educație incluzivă trebuie să colaboreze în vederea identificării nevoilor, efectuării schimbului de informații și elaborării programelor. Colaborarea inter-ministerială în vederea elaborării, implementării și coordonării politicilor este o practică comună în regiune. Cu toate acestea, schimbul de informații trebuie să fie încurajat în vederea promovării intervențiilor timpurii și a reducerii impactului condițiilor inițiale nefavorabile în ceea ce privește progresul școlarizării și învățării. Pentru asigurarea incluziunii, este necesară o colaborare verticală între autoritățile centrale și locale. Acțiunile coordonate centrate pe asigurarea calității sunt esențiale pentru realizarea unor practici de succes în domeniul educației incluzive.

6 **Schimbul de expertiză și de resurse: Acesta este singurul mod de a sprijini tranziția către incluziune.**

Pe multe planuri, realizarea incluziunii este o provocare organizațională. Resursele umane și materiale necesare pentru abordarea diversității nu sunt concentrate decât în câteva locuri, și aceasta din cauza moștenirii unui sistem segregat. De asemenea, ele sunt inegal distribuite. Este nevoie de o serie de mecanisme și stimulente în vederea realocării flexibile acestor resurse pentru a se asigura că expertiza specialiștilor sprijină tranziția către incluziune a școlilor de masă. De asemenea, este nevoie de schimbări ale mecanismelor de finanțare. Finanțarea educației speciale separate asociate unor decizii oficiale de acces la servicii sociale și medicale duce la adoptarea de către părinți, școli și autorități locale a unui comportament strategic, în vederea asigurării eligibilității pentru primirea de resurse. Țările ar trebui să aloce fonduri în funcție de nevoile recunoscute de servicii de asistență ale școlilor sau ale autorităților locale.

7 **Aplicarea unui design universal: Asigurarea faptului că sistemele incluzive realizează potențialul fiecărui elev.**

Conceptul simplu, dar puternic de design universal este asociat în educație cu designul unor clădiri de școli accesibile pentru elevii și studenții cu dizabilități. Acesta a fost extins pentru a descrie mediile flexibile de învățare. Încă nu a fost valorificat la maxim potențialul imens al tehnologiei de asistare pentru elevii cu dizabilități. Însă ideea de bază, aceea de flexibilitate în vederea depășirii barierelor în calea interacțiunilor dintre cei care învață și sistem se aplică nu numai formei, ci și conținutului. Toți elevii ar trebui să învețe după aceleași programe școlare flexibile, relevante și accesibile. Trebuie să se depășească provocările legate de modul în care manualele reflectă egalitatea de gen sau identitatea etnică. Evaluarea adaptată ar trebui să-i ajute pe elevi să arate progresul pe care l-au făcut și să sporească oportunitățile persoanelor cu cerințe educaționale speciale.

8 **Pregătirea, consolidarea capacității de acțiune și motivarea personalului didactic și a personalului de asistență: Cu toții ar trebui să fie pregătiți să predea tuturor elevilor.**

Cadrele didactice au nevoie de pregătire pentru incluziune, nu ca o tematică de specialitate, ci ca element de bază în educația lor inițială și continuă pentru a evita perpetuarea ideilor înrădăcinate conform cărora unii elevi cu diferite deficiențe nu au capacitatea de a învăța. Competențele legate de incluziune nu sunt întotdeauna obligatorii pentru autorizarea și certificarea cadrelor didactice. Directorii de școli ar trebui să fie pregătiți să comunice și să inspire un etos educațional favorabil incluziunii. Personalul de asistență deseori lipsește, iar timpul acestora este dedicat altor activități decât asistența pentru cadre didactice și elevi. Cadrele didactice auxiliare nu ar trebui să fie unele responsabile pentru elevi, aceasta fiind o practică ce ar putea contribui la segregarea elevilor.

9 **Colectarea cu atenție și respect a informațiilor despre și pentru incluziune: Evitarea etichetării care stigmatizează.**

Concentrarea eforturilor de colectare de informații referitoare la grupuri specifice contribuie la asigurarea vizibilității celor mai dezavantajați. Însă acest lucru poate contribui, de asemenea, la reducerea copiilor la simple etichete, ceea ce poate constitui un fenomen de tipul profețiilor care se auto-realizează. Dorința de a obține informații detaliate și sigure nu ar trebui să aibă prioritate și nici să producă vreun prejudiciu elevilor. Unii copii care se confruntă cu probleme de incluziune nu aparțin unui grup identificabil sau recunoscut, în timp ce alți copii pot aparține mai multor astfel de grupuri. Sistemele informaționale pentru gestionarea educației ar trebui să acopere date de intrare, procese, date de ieșire și rezultate despre toți elevii și pentru utilizări multiple, nu doar pentru alocarea resurselor. Acestea ar trebui să monitorizeze experiențele elevilor în ceea ce privește incluziunea într-un context de asigurare a calității și de responsabilizare. Monitorizarea ar trebui să adopte o metodologie de lucru inclusivă.

10 **Învățarea de la colegi: Trecerea la incluziune nu este ușoară.**

Incluziunea în educație reprezintă o modalitate de reducere a discriminării. Nu se poate dicta nici ritmul, nici traseul clar al acestei tranziții; fiecare societate poate să urmeze un drum diferit. Însă multe lucruri pot fi învățate printr-un schimb de experiențe la toate nivelurile, folosind rețelele de cadre didactice, comunitățile de învățare sau platformele naționale, regionale și globale. Ar trebui să se profite de dialogul privind politicile publice pentru a direcționa sistemele de învățământ în așa fel încât să aprecieze diversitatea ca fiind un bun de prețuit.

© UNESCO, 2021
Prima ediție
Publicată în 2021 de către
Organizația Națiunilor Unite pentru Educație,
Știință și Cultură
Rețeaua Centrelor de Politici Educaționale
și Agenția Europeană pentru Educație Specială
și Incluzivă

Traducere realizată de Paspартu Multilingual
Translation Services
Concept grafic realizat de Blossom
Aranjare în pagină de Blossom
Prezentare grafică realizată de UNESCO
Foto copertă: UNICEF/UNI42671/
Roger LeMoyné

Această versiune scurtă a
raportului regional pentru Europa Centrală și de Est
și Asia Centrală pentru 2021 și toate materialele
afereente sunt disponibile pentru
descărcare aici:
[Bit.ly/Eurasia2021inclusion](http://bit.ly/Eurasia2021inclusion)

Această publicație este disponibilă în
sistem de acces liber sub
licența Attribution-ShareAlike 3.0 IGO
(CC-BY-SA3.0 IGO) (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>).

Folosind conținutul acestei publicații,
utilizatorii acceptă să respecte
termenii de utilizare ai registrului
cu acces liber al UNESCO.

Această licență este valabilă exclusiv
pentru textul publicației.
Pentru utilizarea oricăror materiale care
nu sunt clar identificate ca aparținând UNESCO,
se solicită în prealabil permisiunea la adresa:
publication.copyright@unesco.org.